RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919. Första kammaren. Nr 49.

Tisdagen den 3 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr vice talmannen.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 279, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneregleringen under år 1919 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel i vad rör jordbruksärenden.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av väckt motion angående första kammarens avskaffande och införande av enkammarsystem;

nr 47, i anledning av väckt motion angående förslag om tillägg till grundlagarna i syfte att åstadkomma verklig folkstyrelse; och

nr 48, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en folkomröstning till utrönande av huruvida folket önskar den monarkiska statsförfattningens bibehållande eller införande av republik;

statsutskottets memorial nr 203, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till pensionsförsäkringens genomförande;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 1 mom. 1, § 6 mom. 1 och § 8 mom. 1 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning m. m.; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 1 mom. 2 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 21, i anledning av dels i första kammaren väckta motioner angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om

inrättande av professurer i socialpolitik vid universiteten i Uppsala och Lund samt om åvägabringande av utredning och förslag i fråga om inrättande av professurer i nationalekonomi inom filosofiska fakulteterna i Uppsala och Lund dels ock andra kammarens beslut i ärendet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 42 samt statsutskottets utlåtanden nr 200—202.

Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter jämte i ämnet väckta motioner.

I sammanhang med ifrågavarande proposition, nr 372, hade utskottet till behandling förehaft motionerna I: 190, av herr *N. Alexanderson*, II: 400, av herr *E. Moberger*, II: 405, av herrar *A. Bökelund* och *J. Pettersson* i Södertälje, samt II: 421, av herr *O. H. Waldén* m. fl.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning samt herr Waldéns m. fl. ävensom herrar Alexandersons och Bökelunds berörda motioner samt med bifall till herr Mobergers i ämnet väckta motion, måtte anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 13,875,000 kronor för beredande beträffande statsunderstödda folkhögskolor under läsåret 1918—1919 samt beträffande övriga i utlåtandet angivna läroanstalter under år 1919 av dyrtidstillägg åt där anställda lärare, att — vad anginge statsunderstödda folkhögskolor, efter Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall — utgå enligt vissa i utlåtandet likaledes framlagda grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder kunde befinnas erforderliga.

Herr Wrangel: Herr vice talman! Då förra årets urtima riksdag beviljade krigstidstillägg och krigstidshjälp till väsentligen högre belopp än vad Kungl. Maj:t hade äskat, fanns det väl näppeligen någon vare sig i det särskilda utskott, som behandlade den frågan, eller i riksdagen, som föreställde sig, att för år 1919 ännu högre belopp skulle äskas och beviljas. Världskriget var ju faktiskt slut, och man kunde på goda grunder antaga, att dyrtiden hade nått sin kulmen. Emellertid har, såsom vi alla veta, innevarande riksdag beviljat dyrtidstillägg till ett belopp av omkring 80 miljoner kronor mera än förra året. Dessutom ha ju de flesta tjänstemän kommit i åtnjutande av tillfällig löneförbättring. Nu föreligger här ett förslag om dyrtidstillägg, icke till statsanställda, utan till kommunalt anställda personer. Jag skall visst ej på något vis bestrida behovet av ett sådant tillägg, men här är förhållandet det, att ett

enhälligt statsutskott har hemställt om en förhöjning med 50 % av den av Kungl. Maj:t äskade summan. Med den uppfattning, som jag har om den statsfinansiella ställningen, så är det ju ganska naturligt, att jag ej utan vidare kunnat vara med om detta förslag. Jag har därför i utskottet yrkat på bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Att jag emellertid ej reserverat mig, det beror på en kompromiss. Inom utskottet framställdes, såsom det förut hade gjorts motionsvis, krav på mycket högre belopp för ifrågavarande ändamål: ända upp till över 31 miljoner kronor. Slutet på överläggningarna blev, som jag nämnde, en kompromiss, i det att de, som yrkade högre belopp, avstodo från att reservera sig, ifall de, som yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag, gjorde sammalunda, och det är, som sagt, anledningen till, att jag gått med på utskottets hemställan, och det är endast detta jag har velat nu uttala. För övrigt har jag, herr vice talman, icke något yrkande.

Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter. (Forts.)

Herr Alexanderson: I den stora fråga, som den föregående ärade talaren nyss berörde, har jag ej alls något yrkande att göra. Och jag kan ju ej annat än uttala min livliga tillfredsställelse över, att statsutskottet har sett sig i tillfälle att med bifall i stort sett till en av mig med flera väckt motion höja dyrtidstilllägget för innevarande år för de privata läroverkens personal med 50 % i förhållande till vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Men då jag ändå ber att ett ögonblick få påkalla uppmärksamheten, så är det för att peka på den efter min mening olyckligt tillbakasatta ställning, som såväl i detta ärende som i ett tidigare ärende, då det gällde provisorisk löneregler för nästa år för dessa privatläroverk, har kommit viss personal vid de privata skolorna till del, nämligen dels timlärarna och dels framför allt övningslärarna, vilka sistnämnda, ehuru de i själva verket äro fast anställda vid läroverken, i allmänhet ha sin avlöning liksom de egentliga timlärarna bestämd per veckotimme. Uti den provisoriska löneregler, som riksdagen redan har antagit, erhöll ej denna övningslärarepersonal en löneförhöjning, som var satt i proportion till den, som beviljades åt ämneslärarna. I stället för med 50 kr., som man kunde förutsatt, så blev det beviljat endast 40 kr. per veckotimme. Detta skedde i enlighet med den kungl. propositionen. Departementschefen hade anfört såsom skäl att, om man ginge ända till 50 kronor, så skulle övningslärarepersonalen vid de privata läroverken komma i en olämpligt gynnad ställning i förhållande till övningslärarepersonalen vid statssamskolorna. Och det förhåller sig visserligen formellt så, att deras veckotimmeavlöning hade kommit att något överstiga denna statsanställda personals. I realiteten förhåller det sig givetvis helt annorlunda på grund av, att den statsanställda personalen är tillförsäkrad — närmast för innevarande år, men säkerligen också för det följande året — ett dyrtidstillägg av den storlek, att det helt och hållet omkastar storleksordningen mellan lönerna i det ena och det andra fallet. Frånser man åter hela denna faktor, så var, som nämnt likställighet åstadkommen — i regerings-

Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter. (Forts.)

propositionerna. De privata läroverkens övningslärare komma nu, i enlighet med det kungl. förslaget, att erhålla, de bäst avlönade av dem, en avlöning av 100 kronor och de svagare avlönade 90 kronor per veckotimme. Under antagande av en full tjänstgöring om 25 timmar i veckan, så skulle detta göra 2,500 kronor, respektive 2,250 kronor per år. Det är ungefär detsamma, som är stadgat för statspersonalen.

Men nu är att märka, att sedan dess har det tillkommit *en provisorisk löneregleringen för denna statsanställda personal, som med 25 à 20 kronor per veckotimme ökar deras avlöning.* I statsutskottet hade man, enligt vad jag erfarit, låtit vila på bordet frågan om den provisoriska löneregleringen för den privatanställda personalen intill dess att statsutskottet tagit position beträffande de statsanställda lärarekårens delaktighet i den provisoriska löneregleringen. Sedan statsutskottet för sin del hade kommit till ett nekande svar på frågan, huruvida de statsanställda lärarna borde få vara med i denna löneregleringen, så övergick man omedelbart till att pröva frågan om de privata lärarna och kom då till departementschefens slutsats, att för att åstadkomma proportion till de statsanställda lärarna, så borde man stanna vid 40 kronor per veckotimme. Emellertid: redan då riksdagen fattade beslut i sistnämnda ärende, så hade riksdagen hunnit korrigera statsutskottets ståndpunktstagande i fråga om de statsanställda lärarnas deltagande i löneregleringen; den statsanställda övningslärarepersonalens lön höjdes, som jag nyss nämnde, med 25 à 20 kronor per veckotimme, d. v. s. från 100, resp. 80 till 125, resp. 100 kronor per veckotimme. Någon konsekvens därav blev dock tyvärr ej dragen för privatskolornas övningslärare, utan de ha kommit att stå kvar på ett, alldeles oavsett dyrtidstilläggsmomentet, åtskilligt lägre plan än den statsanställda lärarepersonalen. Men därtill kommer, som jag nyss nämnde, detta dyrtidstillägg, som i själva verket i det närmaste kommer att fördubbla eller åtminstone med 80 à 90 % höja den statsanställda personalens lönevillkor, medan man ej kan vänta sig, att den privatanställda skolpersonalen skall erhålla mer än en liten obetydlig penning, som med några få procent höjer deras avlöning.

Men det är ej nog med, att denna övningslärarepersonal således kom i en mycket olycklig situation beträffande frågan om löneregleringen för nästa år, utan jämväl i fråga om dyrtidstillägget för innevarande år ha de blivit — jag kan ej säga annat än efter min uppfattning en smula misshandlade. För ämneslärare har Kungl. Maj:t föreslagit ett dyrtidstillägg, som med 125 % överskrider den hittills från det allmänna, d. v. s. från stat och kommun, utgående tillfälliga löneförbättringen; men för tim- och övningslärarna har detta ej iakttagits, utan för dem har man stannat vid 75 %. Det betyder, att för en övningslärare med 25 timmars arbete i veckan och med en till följd därav utgående grundlön och löneförbättring å tillhopa 1,750 à 2,000 kronor det endast skulle kommit att utgå ett litet dyrtidstillägg av 250 kronor. Deras totala lön, under förutsättning av det sällsynta fallet, att de lyckas få en så

Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter. (Forts.)

pass fullständig sysselsättning vid läroverket, skulle sålunda, dyrtidstillägget inbegripet, varit 2,000 à 2,250 kronor. Jämför man en övningslärare av samma art vid en statens samskola, så finner man, att för honom utgår för innevarande år grundlönen och dyrtidstillägget med 4,675 kronor för de bättre ställda och med några hundra kronor mindre för de svagare ställda. Det förhåller sig sålunda i själva verket så, att skillnaden är cirka 2,000 kronor mellan löneförmånerna för den ena och den andra kategorien. Vid sådant förhållande är det onekligen ett frågetecken man ställer inför statsutskottets korta och summariska motivering för sin hemställan om avslag å de i några motioner gjorda yrkanden om en något bättre ställning för denna övningslärarepersonal. Statsutskottet säger, att det har »med hänsyn till konsekvenserna och till undvikande av föregripande av en definitiv lönereglering icke ansett sig kunna» handla annorlunda. Man skulle tro på grund av en sådan motivering, att motionen hade gått ut på att väsentligen förändra den relativa ställning, som dessa övningslärare ha intagit i förhållande till exempelvis ämneslärarna vid de privata läroverken, att man här hade velat tillämpa en ny princip, som statsutskottet med hänsyn till de oöverblickbara konsekvenserna ej vågat sig på. Motsatsen är emellertid förhållandet. Det är så, att man i den kungl. propositionen har ofantligt försämrat övningslärarnas ställning i förhållande till andra lärares. Man har ej på långt när vare sig genom dyrtidstillägg eller i löneregleringen för nästa år ökat deras löneförmåner uti samma proportion, som man ökat ämneslärarnas, och detta oaktat en sådan proportion förut har noggrant iakttagits vid det dyrtidstillägg, som från det allmännas sida har kommit de privata läroverken till del. Det är en helt ny princip, på vilken den kungl. propositionen här har ingått, och motionärerna ha bara begärt, att man skulle vidbliva den ståndpunkt, som har intagits förut. Jag tycker, att dessa arma övningslärare skola le bittert, då de läsa statsutskottets förklaring, att ett bifall till motionsyrkandet att de skulle få 250 kronor mera än utskottet föreslagit — 250 kronor, medan deras jämnställda vid statsläroverken sitta med över 2,000 kronor mera — att, säger jag, denna lilla föreslagna ökning på 250 kronor, som innebär endast ett vidblivande av hittills tillämpade principer, skulle komma att innebära ett »föregripande» vare sig av någon provisorisk eller definitiv lönereglering! Om den provisoriska har icke statsutskottet heller velat säga det, och det är så mycket mindre möjligt, som denna lönereglering redan är besluten, och som den ger ett stycke mer, ej så obetydligt mer än det påyrkade dyrtidstillägget. Men vad den definitiva angår är det uppenbart, att det blir en så ofantlig skillnad i lönebeloppen, att om något föregripande svårligen kan vara tal. Måhända har man menat, att *proportionerna* mellan avlöningen för dessa lärare och för andra kategorier skulle bliva oriktiga. Men efter vad jag tror mig ha visat kan detta ej sägas vara förhållandet, vare sig i förhållande till andra lärarekategorier vid de privata läroverken eller i förhållande till övningslärarna vid statsläroverken.

Jag kan ej undgå att få den känslan, att tack vare den mängd

Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter. (Forts.)

av stora och betydelsefulla ärenden, som såväl vederbörande departementschef som statsutskottet ha varit betungade med, denna fattiga lilla angelägenhet ej har fått den noggranna prövning, som under andra förhållanden skulle ha kommit den till del, och att man måste ha kommit till ett annat resultat, ifall man verkligen hade sett, hur här är ställt.

Det är en synpunkt av mera publik art, på vilken jag ytterligare måste fästa uppmärksamheten i detta sammanhang. Det är ju fråga om att förstatliga en stor del av de privata läroverken. Den frågan är på allvar uppe, och i vad fall som helst kan man med säkerhet säga, att deras beroende av statsmakterna kommer att ökas och deras rörelsefrihet kommer att bli något mindre än hittills. Emellertid har man uttalat, att det skulle vara av betydelse, att den friare insats i svensk pedagogik, som onekligen har gjorts av dessa privat arbetande läroverk, den skulle de fortfarande i viss mån bli i tillfälle att giva. Men en av dessa insatser och ingalunda den minst betydande har onekligen varit, att det praktiska arbetet, de praktiska övningarna och färdigheterna: i teckning, slöjd, handarbete och annat, ha vid dessa privata skolor drivits upp till något helt annat, och undervisningen däri har varit av en helt annan kvalitet än den tidigare var och delvis ännu är vid statsläroverken. Om man emellertid vill göra privatläroverken fullkomligt oförmögna att fullfölja den nyttiga gärning, som de i det avseendet ha utfört, då skall man behandla övningslärarepersonalens lönefråga såsom det har skett i år, ty då blir det för dessa privata läroverk fullkomligt omöjligt att anställa lärare, som ha den kapacitet och den auktoritet som lärare, att det blir någon nytta och glädje med dessa övningstimmar. Redan nu förhåller det sig ju så, att en ung flicka eller en ung man med realskoleexamen, som tager anställning på ett kontor, omedelbart kan få en betydligt bättre avlöning än han eller hon skulle kunna tillvinna sig efter några decennier av träget arbete som lärare efter att hava genomgått den fleråriga utbildningskurs, som erfordras för att nå läraresställning; och det är ju alldeles klart, att med sådana ekonomiska förhållanden blir det på längden omöjligt att locka dugligt folk till att taga dessa övningslärareplatser, som dock verkligen ha en uppgift att fylla uti den nutida uppfostran.

Nu förstår jag mycket väl, att i detta sena skede av riksdagsarbetet är det ej möjligt att kunna yrka någon återremiss. Det hade väl för övrigt ändock knappast varit lönt, då statsutskottet enhälligt har följt Kungl. Maj:t i denna fråga. Ännu mindre är det ju tänkbart, att kammaren skulle våga sig på att omedelbart gå ifrån vad statsutskottet föreslagit. Det är ej heller alls därför, som jag har begärt ordet och vågat uppehålla kammaren en stund, utan det har varit i den förhoppningen, att mina ord i någon mån skulle kunna bidraga till att ett kommande år den här frågan blir litet närmare undersökt och om möjligt ställd på en annan bog, så att det, som i det avseendet må befinnas vara felat i år, skall kunna rättas till ett följande år. Jag har sålunda, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter. (Forts.)

Herr Strömberg: Ja, ehuru den ärade talaren ej slutade med att göra något eget yrkande, så ber jag dock att få säga några ord i anledning av hans anförande i dess helhet. Jag får då verkligen säga, att då utskottet fattat sitt beslut om att höja det av Kungl. Maj:t föreslagna dyrtidstillägget åt dessa privata läroverkslärare med 50 %, så trodde vi oss verkligen handla så, att åtminstone den ärade talaren, som motionerat just om det, hade kunnat bli belåten i det stora hela något så när, och det är därför ganska hårt att nu höra, att det är så långt ifrån, att detta inträffat, som han tvärtom anser, att en stor del av denna personal, nämligen tim- och övningslärarna, ha blivit ganska illa behandlade av utskottet, och han till och med säger, att om man vill behandla de privata läroverken så, att de bli fullkomligt oförmögna att fullgöra sin gärning, så skall man behandla dem så, som utskottet här har föreslagit. Därför kan jag ej neka till, att det förefaller mig, som om det ej blott vore ganska stora överord, utan att hans anförande ej ens vore sakligt riktigt på något sätt.

Nu har herr Alexanderson i sin jämförelse gått ut från en tjänstgöringstid av 25 timmar och kommer så till de av honom framlagda siffrorna. Jag vill visst ej säga, att ej det är en ganska bra tjänstgöring, men då statsrådet i sin proposition om tillfällig lönreglering gjort beräkningar härom, så utgår han från en tjänstgöringstid av 30 timmar och kommer så till helt andra siffror, som gjort, att han måst sätta ned timlönen för dessa från 50 kronor per veckotimme till 40, för att ej dessa vid de privata läroverken anställda skulle komma till en högre avlöning än de vid de allmänna läroverken anställda. Nu har det verkligen inträffat, att i de tabeller, som nu äro utdelade från dessa privata läroverk helt visst till varje kammarledamot och som upptaga övningstjänstgöringen vid de privata läroverken, utgår man från ända till 36 timmars undervisning i veckan; och låt vara, att 36 timmar är ganska ovanligt, är det dock ett gott stycke mellan 36 och 25. Vidare bör man komma ihåg, att dessa lärare dock ännu icke äro statsanställda. Det är enskilda företags lärare, som det gäller, och då får man icke undra på, att det skall bli en skillnad beträffande deras avlöning och dyrtidstillägg i förhållande till statsläroverkens. Om man nu vet, att en utredning för närvarande pågår om en definitiv lönereglering för dessa privata läroverk och antagligen kan komma fram till nästa riksdag, så torde man näppeligen kunna gå längre, än Kungl. Maj:t och utskottet hava gjort och det med hänsyn till såväl konsekvenserna som att man icke vill föregripa den definitiva lönereglering som man förväntar. Vi kunna därför lugnt avbida utredningsresultatet. Jag vill dessutom påpeka, att andra kammaren fattat sitt beslut i överensstämmelse med utskottets förslag och att sålunda saken redan torde vara klar. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Alexanderson: Ett par ord måste jag be att få svara den ärade avdelningsordföranden. Jag började mitt anförande med att uttrycka min glädje och erkänsla, för att utskottet i det stora

Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter. (Forts.)

hela bifallit min motion. Först därefter fortsatte jag med att säga att beträffande en viss detalj kunde jag icke finna annat än att här är något, som det behöver rättas på. Ej heller har jag velat säga eller sagt, att de privata läroverken skulle bliva förhindrade att utföra sitt arbete, om utskottets förslag ginge igenom. Det var i fråga om *en viss speciell uppgift,* som dessa läroverk ha tagit på sig att utföra, en särskilt nyttig och viktig gärning, nämligen att höja undervisningen i praktiska färdigeter, som jag yttrade, att de tyvärr snart icke äro i stånd att vidare utföra sitt värv, så framt det här icke sker någon förbättring. Givetvis har mitt anförande överhuvud ej varit riktat mot det ärade statsutskottet, som ju har följt Kungl. Maj:t, utan jag har framför allt velat giva uttryck åt min uppfattning gentemot departementschefens ståndpunktstagande.

I fråga om de siffror, som den ärade avdelningsordföranden meddelade, syntes det vara så att han ansåg att allt tedde sig annorlunda och som han ansåg skulle te sig helt annorlunda, om man exempelvis beräknade 30 timmar i stället för 25 timmars tjänstgöring per vecka. Men det gällde ju en jämförelse av just avlöningen *per veckotimme* vid statsläroverken och de privata läroverken, och den jämförelsen är naturligtvis oberoende av antalet veckotimmar. Då talaren nämnde, att stundom t. o. m. 36 veckotimmars avlöning lyfts av dessa övningslärare, vill jag nämna, att enligt den statistiska tabell, som han åberopade, är detta förhållandet med *två* lärarinnor av *264*. Däremot förhåller det sig så, att för $^3/_5$ av samtliga lärare äro lärotimmarnas antal mindre än 20, och till 24 kommer icke ens $^1/_3$ av samtliga. Då jag sålunda har räknat med 25 timmar, har jag räknat med en undervisning, som omfattar långt flera timmar, än vad övningslärarna vanligen äro i tillfälle att uppbära avlöning för. Men jag har räknat med denna högre siffra, därför att man ju får bedöma förhållandena i viss mån efter full tjänstgöring, vilket jag vågar säga, att 25 timmars tjänstgöring är.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som egentligen utgör den springande punkten i detta utlåtande, är ju frågan om folkskollärarkårens ställning. Då de allmänna läroverkens lärare nyligen genom riksdagens beslut hava erhållit en dem länge förhållen rättvisa och även i avseende å dyrtidstillägg blivit inställda i riktigare relation till andra ämbetsmannakårer än förut, synes det mig som om folkskollärarna skulle med så mycket större styrka kunna göra anspråk på, att även deras fråga blir bättre löst, än så, som nu av ett enhälligt statsutskott föreslagits. Jag tycker, att man från vår sida här skulle kunna säga: »giv åt Stål en penning även, eller tag ock min!» Vi veta, att med den svenska statens solida traditioner den redan givna penningen icke kommer att återtagas, och därför kunna vi med så mycket större trygghet önska våra medarbetare i bildningsarbetet full rättvisa. Det finnes vissa områden, mina herrar, där sparsamheten på längden blir för samhället dyrare än generositeten. Dit hör alldeles särskilt frågan om folkuppfostran och folkundervisning, allra mest just i den nuvarande tiden, som

mer än någon föregående tid ställer höga anspråk på folkets, den blivande maktägarens, lärare. Då emellertid statsutskottet här har blivit enig om en kompromiss, som redan accepterats av andra kammaren, är det naturligtvis hopplöst att i detta ögonblick försöka göra något därutöver gående yrkande, och jag skall därför ej heller göra det; dock må det vara tillåtet att uttrycka en förhoppning, att denna fråga måtte vinna en lyckligare lösning i en mycket snar framtid.

Dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 163, i anledning av väckt motion om höjning av livräntor, utgående enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om höjande av andra huvudtitelns ordinarie förslagsanslag till ersättning åt domare, vittnen och parter; samt

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anvisande av medel till understöd åt offentliga rättshjälpsanstalter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. beredande av ytterligare rörelsekapital för bränslekommissionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ytterligare rörelsekapital för bränslekommissionen jämte en i ämnet väckt motion.

Uti en till riksdagen den 14 mars 1919 avlåten proposition, nr 322, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen att såsom ytterligare rörelsekapital för bränslekommissionen, att användas i enlighet med vad i nämnda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden närmare utvecklats, å tilläggsstat för år 1919 bland utgifter för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag å 30,000,000 kronor att utgå av tillfälliga lånemedel.

I anledning av förevarande proposition hade herr *E. Lithander* m. fl. uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 367, hemställt, att, därest Kungl. Maj:t med anledning av proposition nr 322 icke till riksdagen före frågans slutbehandling inom vederbörande utskott inkommit med överskådlig uppställning av räkenskaper rörande såväl förut till bränslekommissionen beviljade 150,000,000 kronor som även beräkningar rörande användningen av nu ifrågasatta 30,000,000 kronor, möjliggörande ett bedömande av den förlust som kunde åsamkas statsverket, riksdagen måtte avlså ifrågavarande proposition.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder

Ang. beredande av ytterligare rörelsekapital för bränslekommissionen. (Forts.)

hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande proposition och med avslag å herr Lithanders m. fl. berörda motion måtte medgiva, att av uppkomna överskott å de av 1917 och 1918 års riksdagar å tilläggsstaterna för samma år för beredande av rörelsekapital för statens kristidskommissioner anvisade anslag finge såsom ytterligare rörelsekapital för bränslekommissionen användas ett belopp högst 30,000,000 kronor.

Herr Frändén: Herr greve och talman, mina herrar! Det är ingalunda min mening att söka rubba ett enhälligt statsutskottsutlåtande, utan jag har endast begärt ordet för att komma i tillfälle att inför kammaren uttala min stora förvåning över att bränslekommissionens affärer nu äro i en sådan ställning, att densamma kan vara i behov av ytterligare ett så stort förskottsanslag som 30 miljoner kronor.

Bränslekommissionen har ju som bekant tidigare erhållit icke mindre än 150 miljoner kronor i förskottsanslag, och detta belopp har jag trott skulle vara fullt tillräckligt jämväl för bränslekommissionen såsom rörelsekapital. Sedan bränslekommissionen för längesedan upphört med inköp av skog och avverkningarna till så förminskat omfång bedrivas, borde utgifterna kunna betäckas med de inkomster, som till bränslekommissionen inflyta för gjorda försäljningar. Försäljningen av veden synes mig böra verkställas i långt större myckenhet och i ett raskare tempo än nu sker, då omkostnaderna för vedens vård i samma mån givetvis skulle minskas. Veden, som delvis i fjol omlades, lärer även i år skola undergå samma behandling för att, såsom det säges, skyddas för röta. Att denna omläggning ej så litet fördyrar den förut enormt dyra veden är uppenbart och, vad än värre är, omläggningen kan allenast obetydligt hindra rötan. Det synes mig därför vara en bjudande nödvändighet, att veden snarast möjligt försäljes, så att man må få ett slut på denna högst bedrövliga kommissions verksamhet. Om priset på veden nedsattes till det rimliga, är jag övertygad, att veden skulle kunna ganska snart föryttras. I främsta rummet borde statens och kommunernas allmänna byggnader och inrättningar tillhandahållas ved för pris, som icke överstiger det skäliga. Då såsom känt godstrafiken på järnvägarna nu är synnerligen liten, vore det lämpligt att just nu under sommarmånaderna få järnvägstransporten av ved till stånd i så stor utsträckning som möjligt. Att staten kommer att lida en mycket stor förlust på bränslekommissionens *sorgligt ökända verksamhet* har den stora allmänheten för länge sedan lärt sig att inse. Nu önskar åtminstone det stora flertalet i vårt land att få ett snart slut på bränslekommissionens operationer, men då, enligt vad jag kunnat förstå, bränslekommissionens avvecklingsverksamhet inriktats under synnerligen rogivande former, så vore det önskligt, om herr statsrådet och chefen för finansdepartementet ville hålla sin hand över, att bränslekommissionens affärer utan onödigt dröjsmål avvecklas och avslutas.

Jag har intet yrkande.

Ang. beredande av ytterligare rörelsekapital för bränslekommissionen. (Forts.)

Herr Rosén: Jag vill begagna detta tillfälle att hemställa till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, huruvida det icke skulle vara lämpligt att låta statens järnvägar elda upp såsom lokomotivbränsle åtminstone den björkved, som ligger utmed statsbanorna i Norrland. Där ligga ännu kvar oerhörda kvantiteter av ved, och jag vågar säga mest björkved. Det påstås av sakkunniga, att denna ved snart kommer att ruttna upp, och under sådana förhållanden vore det lämpligt att använda denna ved för statens järnvägars behov, hellre än att förlusterna på bränslekommissionen skola ytterligare ökas genom vedens förruttnelse.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Förordningsförslag ang. statsverkets kapitalökningsfond m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående statsverkets kapitalökningsfond m. m.

I en till riksdagen den 21 mars 1919 avlåten proposition, nr 344, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga propositionen bifogat förslag till *dels* förordning om statsverkets kapitalökningsfond, *dels och* förordning om ändrad lydelse av 42 § i förordningen den 19 november 1914 om arvsskatt och skatt för gåva.

Förevarande proposition hade i vad angick förslag till förordning angående statsverkets kapitalökningsfond, hänvisats till statsutskottet, vilket i nu föredragna utlåtande av angivna orsaker hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad anginge inrättande av en statsverkets kapitalökningsfond, icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Statsutskottet har icke kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag. Ehuru utskottet anser, att saken som sådan är värd all uppmärksamhet, har utskottet uttalat vissa betänkligheter ur nationalekonomisk och statsfinansiell synpunkt. Särskilt har utskottet hyst betänkligheter emot det föreliggande förslaget, därför att det enligt utskottets uppfattning är svårt att avgöra vilka skatter som egentligen böra rubriceras såsom kapitalskatter, och ifrågasätter i detta fall, om en sådan skatteintäkt som exempelvis skatten å en 60-del utav förmögenheten i verklig mening kan betraktas såsom en kapitalskatt. Det är ju naturligt, att det kan vara tveksamt att avgöra, vilka skatteintäkter som egentligen kunna vara renodlade kapitalskatter, och det är inför denna tveksamhet, som jag icke ansett mig böra medtaga mera än dessa tre olika poster, nämligen skatt å arv och gåva samt den del av inkomst- och förmögenhetsskatten, som obetingat går på kapitalandelen samt skatt å bolagens fonderade vinstmedel. Dessa tre skatter ha synts

Förordningsförslag ang. statsverkets kapitalökningsfond m. m. (Forts.)

mig böra anses såsom kapitalskatter. Utskottet ifrågasätter, att man med samma rätt kan beteckna skatten å fond- och fastighetsaffärer som kapitalskatter. Jag skall icke inlåta mig på att diskutera möjligheten att till dessa skatter hänföra någon större eller mindre del av fastighetsstämpelmedlen. Men det kan vara vanskligt att inrangera fondstämpeln såsom en kapitalskatt i vanlig mening. Fondstämpelskatten är ju bland annat tillkommen för att i någon mån reglera ocn förekomma obehörig spekulation. Åtminstone höjningen av den har tillkommit för att så långt detta låter sig göra förekomma vissa sådana. Under sådana omständigheter synes det mig vara tvivelaktigt. om man bör rubricera denna skatt såsom en kapitalskatt. Utskottet har vidare anmärkt, att tidpunkten för införande av en kapitalskattefond kan betraktas såsom mindre lämpligt vald, därför att staten nu måste anlita varje skattekälla som finnes att tillgå för att täcka löpande utgifter. Jag medger att det finnes mycket berättigat uti denna anmärkning och vill tillägga, att den ekonomiska situationen något försvårats, sedan Kungl. Maj:ts proposition framlagts. Men jag tror, att om man vill räkna efter, skall man finna uti årets budget många utgifter av beskaffenhet att de borde täckas med kapitalskattemedel. Dessa medel skola anskaffas vare sig vi inrätta den ifrågasatta fonden eller icke. Det synes mig därför att vi icke skulle behöva särskilt hårdare belasta skattedragarna, även om riksdagen bifölle den kungl. propositionen.

Utskottet har ifrågasatt en särskild utredning bland annat för att få utrönt, i vilken omfattning en sådan skatt som denna kunde tänkas tagas i anspråk för sådana ändamål, som beröras uti riksdagens skrivelse av år 1916. Uti nämnda skrivelse ifrågasättes nämligen att använda skattemedel för att täcka vissa statens järnvägars anläggningskostnader. Det synes mig, att under normala förhållanden är detta en mycket lämplig användning av kapitalskattemedel, ty därigenom överför man till verkligt kapitalbildande ändamål de medel, som man genom anlitande av dessa olika skattekällor uppsamlat. Utskottet ifrågasätter vidare det lämpliga uti att införa denna kapitalskattefond, innan man riktigt klargjort för sig, vilka utgifter man vill täcka med dessa skattemedel och anför, att uti den nuvarande budgeten äro under rubriken verkliga utgifter uppförda medel, som användas för kapitalbildande ändamål, exempelvis för att öka statens tillgångar på byggnader, då man däremot under rubriken utgifter för kapitalökning ofta använder medel för ändamål som icke äro kapitalbildande. Jag skulle för min del ifrågasätta, huruvida icke denna skattekälla mycket väl kan användas till förvärv av fastigheter, då ju detta i och för sig är en statens kapitalbildning så god som någon annan. Men den omständigheten att detta icke nu föreligger i ett utrett skick synes det mig icke vara någon anledning att avslå den kungl. propositionen, då det är en jämförelsevis enkel åtgärd att göra en omgruppering av hithörande utgiftstitlar, så att man verkligen får möjlighet att på ett bättre sätt främja statens kapitalbildning. Huvudändamålet med denna proposition har varit att förverkliga en i riksdagen många gånger uttalad önskan, nämligen

att skattemedel, som staten på detta sätt uttagit, skulle redovisas, att de, som komma efter oss, kunde se, i vilken utsträckning den nu levande generationen har förvaltat, såväl vad den tagit i arv av föregångarna som egna besparingar. Det är visserligen sant, att detta kan mera betraktas som en bokföringsåtgärd, men det är en bokföringsåtgärd, som enligt min uppfattning visar, huru vi ha förvaltat vad vi omhänderhaft. Och under sådana förhållanden har det synts mig, att detta förslag vore värt allt beaktande.

Förordningsförslag ang. statsverkets kapitalökningsfond m. m. (Forts.)

Nu gläder det mig, att utskottet icke ställt sig principiellt avvisande, utan endast anser, att frågan för närvarande icke är tillräckligt utredd; det skall bliva mig angeläget att igångsätta och fullfölja den utredning, som utskottet kräver vara verkställd, innan ärendet nästa gång förelägges riksdagen.

Herr Swartz: Herr greve och talman, mina herrar! Då herr statsrådet och chefen för finansdepartementet slutat med att förklara att han godtog det slut, vartill utskottet kommit, och den motivering, som utskottet presterat för detta slut, skulle det kanske egentligen icke vara så nödigt, att det från utskottets sida talas något ytterligare i denna sak. Men jag anser dock frågan vara av så pass stor och verkligt genomgripande betydelse, att det kanske icke är alldeles ur vägen att belysa den även ur några andra synpunkter än den, som herr statsrådet nu gjort.

Det är fullkomligt riktigt, och utskottet erkänner det, att denna fråga är av mycket stor betydelse, och är väl värd att undersökas, men utskottet har omöjligen kunnat värja sig för den känslan, att den utredning, som har lämnats uti den här saken, har varit alldeles för knapphändig och att man har alldeles för lättvindigt tagit på detta problem. Så pass genomgripande är frågans nationalekonomiska och statsfinansiella betydelse, att man sannerligen icke kan på den utredning som föreligger fatta sin ståndpunkt. Det är för övrigt nog på det sättet, att här gäller det en princip, som för framtiden skulle fastslås. Principen är visserligen i tillämpningen för närvarande från finansministerns sida föreslagen skäligen begränsad, men det är ju tydligt, att när en princip en gång är fastslagen, det ligger nära till hands, att allt, som kan inrangeras under en sådan allmän princip, också anses böra behandlas i enlighet med densamma. Härav framgår den djupa betydelsen av själva fastslåendet av principen.

Först och främst gäller det då att göra klart för sig vad är att betrakta som kapitalskatt. Finansministern har helt kort i statsrådsprotokollet givit uttryck åt sin uppfattning i detta hänseende, då han säger, att såsom kapitalskatt är att betrakta den del av till statsverket inflytande skattemedel, vilken må anses innebära indragning till staten av själva det beskattade kapitalet. — Ja, jag må för min del säga, att det förefaller mig vara en mycket svävande beteckning. Jag tror icke, att det går så lätt för sig, att direkt till staten indraga ett kapital, för såvitt icke detta kapital är befintligt i form av ett överskott av inkomster, som eljest skulle på annat sätt ha placerats. Är det verkligen så, att man skulle kunna tänka sig möjligheten att di-

Förordningsförslag ang. statsverkets kapitalökningsfond m. m. (Forts.)

rekt från enskilda indraga kapital för att använda det uti statens verksamhet, så med den kännedom och med den erfarenhet man har om den inkomst, som av staten använda kapital brukar giva, beklagar jag följderna av en sådan åtgärd, ty då skulle väl snart kapitaltillgången i landet röna en ganska stor minskning. Men dess bättre är det icke så, fastän det kan se ut på det sättet.

Det är särskilt med avseende å skatt på arv och gåva, som finansministern anser, att det är att draga in kapital till staten. Ja, kan så vara, och det är nog ofta så för den, som får betala ut skatten själv direkt. Men det förhåller sig med denna skatt som med alla andra, att det är någonting annat, som ligger bakom. Den som får betala en hög arvsskatt får utan tvivel realisera en del av sina tillgångar för att kunna betala denna skatt, och det är sålunda naturligtvis för honom en kapitalskatt, ett avstående av en del av hans förmögenhet. Han måste emellertid skaffa medel för att kunna betala, och detta sker genom att denna förmögenhetsdel övertages av någon annan, som i stället placerar en del av sina tillgångar på det sättet och därigenom gör det möjligt för den direkt skattskyldige att betala skatten. Det kan ju icke gå till på annat sätt, än att det är överskottet av en inkomst, som eljest skulle hava blivit placerat på något annat håll, som tillgripes för skattebetalningen.

Således säger jag, att den beteckning, som finansministern velat ge, den karakterisering av begreppet kapitalskatt, nämligen att den utgör sådana skattemedel, vilka må anses innebära indragning av kapital, den tror jag är alldeles oriktig. Det är att se saken väl privatekonomiskt, och en finansminister får väl icke göra så, utan man får se, om man så vill, det privata i sin helhet, d. v. s. samlingen av det privata såsom den ena parten och den andra parten staten. Gör man så, är det helt visst, att finansministerns karakteristik icke är riktig.

Jag tror därför, att man får lov att tänka sig en annan karakteristik av vad som menas med kapitalskatt, och den är icke vidrörd. Men det är ett så grundläggande villkor för att man skall kunna gå in på detta, att den saken först måste klaras ut. Det är icke värt att nu söka ge någon anvisning i det hänseendet, även om man kunde, ty tillfället vore icke lämpligt. Men jag tror att vad jag anfört kanske kan giva vid handen nödvändigheten av, att få en ingående undersökning av detta. Jag vill endast i förbigående erinra därom, att det ingalunda är någon enighet rådande om att de tre skatter, som finansministern nu velat hänföra till kapitalskatter äro att betrakta såsom sådana. Tvärtom skulle jag vilja säga, att utom finansdepartementet kanske det icke finns någon enda som anser, att begreppet kapitalskatt är rätt karakteriserad på det sättet. Statskontoret har icke ansett det, och jag tror icke, att jag röjer för mycket, om jag säger, att icke på något håll, som haft denna sak under prövning, den uppfattningen rönt understöd, att den sextiondel av förmögenheten, som ingår i inkomst- och förmögenhetsskatten, är att betrakta såsom en kapitalskatt. Själv ber jag att för egen räkning få erinra om den motivering, jag tillät mig anföra till denna sextiondel av för-

Förordningsförslag ang. statsverkets kapitalökningsfond m. m. (Forts.)

mögenheten, när jag föreslog, att inkomst- och förmögenhetsskatten skulle läggas bland annat på det sättet, vilket ju skedde på min föredragning. Där talade jag ingenting om, att det var en skatt på förmögenhet, utan tvärtom, att det var en skatt för att starkare drabba den fonderade inkomsten än inkomst av arbete eller annat. Jag ansåg, att det var ett sätt att träffa den högre skattekraften, som man ansåg förefinnas hos den fonderade inkomsten. Men det var ingalunda meningen att betrakta den såsom en kapital- eller en förmögenhetsskatt. Jag kan icke underlåta att därvidlag i all korthet framhålla, att det dock förefaller mig något egendomligt, om man skall räkna detta som en kapitalskatt, som visserligen går ut av förmögenheten på visst sätt beräknad, men som icke står i proportion till förmögenheten såsom sådan, utan där skatten är beroende på, i vilket förhållande denna förmögenhetsdel står till övrig inkomst hos skattedragaren. Således, $^1/_{60}$ av två förmögenheter av samma storlek drabbas av olika skatt, beroende på i vilkens hand förmögenheten befinner sig. Jag tror, att det är svårt att kalla detta för en kapitalskatt, på det sätt finansministern tänkt sig saken. Å andra sidan ber jag också att få erinra om motiveringen för fondstämpeln, vars lycklige upphovsman även jag var. Då tillät jag mig att motivera denna stämpel icke på det sätt, som jag verkligen med en viss förvåning nyss hörde finansministern göra, då han ansåg, att fondstämpeln egentligen var ämnad att lägga sordin på spekulation, således ett slags straffskatt eller någon slags moralisk skatt för att visa folk att om de ge sig in på detta område, så få de lov att betala böter eller plikt — den uppfattningen, vill jag säga, låg icke till grund för mitt resonemang, när jag framlade skatten, utan min uppfattning var helt enkelt den, att det var för att tillgodose statens skattebehov genom en ny sorts skatt. Jag hade nämligen den uppfattningen, som numera icke tyckes vara så allmän, att man så mycket som möjligt bör söka fördela skattebördan och icke pressa fram allt på *ett* sätt, t. ex. genom den direkta beskattningen, utan därjämte försöka drabba litet mera jämnt över det hela, även konsumtionen, som icke heller gick fri, och vad särskilt fondstämpeln angick, motiverade jag densamma därmed, att varje gång kapitalet visade sig, vore det lämpligt att beskatta detsamma. Nå, under sådana förhållanden synes det åtminstone mig från min ståndpunkt självklart, att denna skatt har en mycket större karaktär av kapitalskatt än vad den sextiondel av förmögenheten har, som ingår i inkomst- och förmögenhetsskatten.

Då så olika meningar i avseende på denna fråga göra sig gällande, synes mig emellertid endast en sak vara klar och det är, att det är mycket oklart vad som menas med kapitalskatt och vad som icke är kapitalskatt. Å andra sidan är det också tydligt, att det är av synnerligt stor vikt och betydelse, att man gör fullkomligt klart för sig, huru en ny princip skall komma att tillämpas, huru den skall verka, innan man antar principen för att sedan tänka sig, att man väl får försöka anpassa verkningarna, visserligen icke efter det principiellt riktiga, utan efter det för varje gång lämpliga. I all synnerhet förefaller det mig, som om det vore alldeles nödvändigt att söka

Förordningsförslag ang. statsverkets kapitalökningsfond m. m. (Forts.)

åstadkomma ett sådant klargörande av vad som menas med kapitalskatter, då man tager hänsyn till vad finansministern säger i sin proposition, nr 344, där finansministern — med angivande att i främsta rummet skatterna å arv och gåva skola hänföras till kapitalskatter och således överföras till kapitalökningsfonden — vidare säger: »Härmed blir med all tydlighet fastslaget, att överförandet i statens ägo av större eller mindre delar utav samlad enskild förmögenhet icke innebär något avbräck för den önskvärda kapitalbildningen inom landet.»

Jag antager, att finansministern har samma uppfattning angående de övriga skatter, som skulle överföras till kapitalökningsfonden. Då man, såsom jag sökt visa, ännu icke alls har klart för sig, huru långt principen i detta fall skulle leda, är det givet, att man står inför en fråga av synnerligen genomgripande nationalekonomisk betydelse. Jag tror också, att det bör vara alldeles uppenbart, att man står inför en fråga, som i statsfinansiellt hänseende är av synnerligt ingripande vikt. Avsikten med denna kapitalökningsfond skall ju egentligen vara den, att man skall kunna minska upplåningen för produktiva ändamål genom att använda de till fonden överförda skattemedlen. Det säger ju också finansministern ganska tydligt i propositionen nr 406, då han säger, att det vore önskvärt att kunna få så använda de till kapitalökningsfonden avsatta medlen, att därav direkt föranleddes minskning i upplåningen för produktiva ändamål. — Det är ju tydligt, att om det skall bli något egentligt värde med en sådan här anordning, är det just den effekten, som man bör åstadkomma. Faran för en alltför hög beskattning för täckande av de verkliga utgifterna på riksstaten ligger emellertid ganska nära. Det säger ju också statskontoret för sin del. Det pekar på detta såsom en farlig och antaglig konsekvens av en sådan åtgärd, då det i sitt utlåtande, som finnes intaget i propositionen nr 344, fäster uppmärksamheten härpå. De äro i statskontoret rädda för, att man i allt för stor utsträckning skall överföra sextiondelen till kapitalökningsfonden. Statskontoret säger nämligen: »Detta kunde måhända leda till att en oporportionerligt stor del av berörda behov komme att fyllas genom beskattning och att å andra sidan landets skatteförmåga i övrigt komme att för riksstatens verkliga utgifter anlitas i högre grad än som strängt taget vore nödvändigt.» — Det är ju en alldeles given konsekvens, att skatterna i övrigt bleve större, för den händelse man bestrider utgifterna för kapitalökningen med skattemedel i stället för med lånemedel. Det är endast fråga om hur långt man i detta avseende kan gå, men man bör ha alldeles klart för sig, vad det kan komma att medföra, innan man går in på en sådan princip.

Nu erkänner ju även finansministern själv, att synpunkten om nödvändigheten av att öka beskattningen för bestridandet av de verkliga utgifterna måste tagas en stor hänsyn till, eftersom han just i det stycket, som jag förut berört i propositionen nr 406 säger: »Hur önskvärt det än vore att redan i år få så använda de till kapitalökningsfonden avsatta medlen, att därav föranleddes minskning

Förordningsförslag ang. statsverkets kapitalökningsfond m. m. (Forts.)

i upplåningen för produktiva ändamål, finner jag mig icke kunna framställa förslag därom, då därmed skulle följa en ytterligare förhöjning av inkomstskattens procenttal.» — Ja, där ha vi den givna konklusionen! I år ryggar finansministern tillbaka för denna konsekvens, och det torde han hava fullkomligt rätt i. Men det är naturligt, att konsekvenserna kunna bliva ännu svårare, för den händelse man har fastslagit principen, utan att hava klart för sig hela situationen. Ja, finansministern erkände nyss tidpunkten vara olämplig för att genomföra en sådan sak. Jag antager för min del, att egentligen kan man icke genomföra detta vid något annat tillfälle, än då den finansiella situationen är sådan, att man utan att behöva riskera en allt för starkt tyngande skatt för andra ändamål kan avse skattemedel av denna beskaffenhet för verkliga utgifter. Men den tiden är, som sagt, icke inne, och det torde nog dröja tämligen länge, innan den kommer. Det vill synas mig, som om det vore skäl i att under tiden verkställa en grundlig undersökning, huru det ifrågavarande skattebegreppet bör preciseras, så att, om och när den rätta tidpunkten för inrättandet av en kapitalökningsfond inträder, man med full insikt om vad man gör, kan skrida till verket. I detta avseende har man ju en ytterligare anledning i den skrivelse, som en gång av riksdagen avlåtits, i vilken riksdagen begärde en utredning i en med denna nära sammanhängande fråga, nämligen frågan om lämpligaste sättet att finansiera de norrländska banbyggnaderna, men på vilken skrivelse riksdagen ännu icke fått något svar.

För övrigt vill jag säga, att jag undrar, om det icke till och med kan vara fråga om, huruvida denna anordning är så nödvändig eller om denna omgång är så behövlig. Det vore väl enklare att direkt på budgetens utgiftssida avföra för täckande av kapitalökningsutgifter en summa, som motsvarade en lämplig del av det slags å inkomstsidan upptagna skatter, som kunna anses vara kapitalskatter, sedan man väl en gång kommit överens om detta belopp. Då undvikas onödiga poster. I år är det av finansministern föreslaget, att man skall avsätta 30,600,000 kronor till utgiftssidan, till kapitalökningsfonden, och det motsvaras då av samma belopp på inkomstsidan av skilda skatter. Så skall man återigen på inkomstsidan införa såsom bidrag från i anspråk tagna kapitaltillgångar samma belopp, 30,600,000 kronor, för att återigen på utgiftssidan täcka största delen av de utgifter för kapitalökning, som avses att bestridas av andra statsinkomster än lånemedel. Resultatet bleve ju precis detsamma, om man läte bli den där överföringen till kapitalökningsfonden, och då i alla händelser icke denna kapitalökningsfond kan vara något fullödigt uttryck för vad finansministern ville, att den skulle vara, nämligen att för framtiden, för våra efterkommande kunna visa, på vad sätt vi hava använt kapitalskatterna, eftersom vi kunna vara ense om att icke alla kapitalskatter komma in på det sättet, vill det synas mig som om vinsten vore skäligen liten, under det att besväret är ögonskenligt.

Man har som sagt tid på sig att kunna undersöka och utreda

Förordningsförslag ang. statsverkets kapitalökningsfond m. m. (Forts.)

denna sak, innan den kan bli av verklig praktisk betydelse, och därför får jag säga, att jag tycker, att det bästa man kan göra är att begagna denna tid på riktigt och gott sätt. Jag är också mycket glad över att finansministern lovat göra detta, och jag har då så mycket större skäl att yrka bifall till vad utskottet här föreslagit.

Herr Bäckström: Efter det anförande, som herr finansministern nyss höll, synes det knappast lämpligt att framställa något yrkande om bifall till propositionen, vilket ju förresten bara skulle vara en demonstration, eftersom man väl på grund av statsutskottets avstyrkande utlåtande får anse, att riksdagens hållning är given. Jag skall därför inskränka mig till att uttrycka den förhoppningen, att statsrådet *snart* måtte komma med det reviderade förslag till förordning, som han här ställt i utsikt.

Jag skall begagna tillfället att göra några reflexioner ur bevillningsutskottssynpunkt på detta förslag, särskilt då beträffande beräknandet av inkomstskattens förmögenhetsdel, som skulle ingå i den föreslagna fonden. Jag anser i likhet med statskontoret och herr Swartz m. fl., att det är mycket diskutabelt, huruvida verkligen denna inkomstskattens förmögenhetsdel är av den natur, att den bör föras till en fond av detta slag. Men jag anser dock i likhet med herr statsrådet, att övervägande skäl tala för att den bör föras dit. För att nu detta skall kunna ske, har statsrådet föreslagit det arrangemanget, att det skulle för varje enskild skattskyldig med ledning av hans deklaration beräknas, huru stor del av skatten som faller på förmögenheten och huru stor del som faller på inkomsten. Detta blir ett kolossalt arbete, som knappast torde löna sig. Det synes nämligen icke vara så viktigt, att man får detta belopp på öret. Särskilt det av herr Swartz nyss gjorda, alldeles riktiga påpekandet, att den procent, efter vilken förmögenheten är beskattad, ju är ytterst variabel, då den ju beror på storleken av summan av inkomsten och en sextiondedel av förmögenheten, visar ju att det är onödigt, att man får detta belopp på öret.

Jag hemställer därför, om man icke vid den i utsikt ställda revisionen skulle kunna tänka sig en statistisk metod, varigenom man gjorde ett stickprov här och där och på så sätt finge fram en genomsnittsprocent, varefter man kunde beräkna skattens förmögenhetsdel i klump för varje taxeringsdistrikt eller för ett ännu större område, och komme ifrån besväret att räkna ut den för varje skattskyldig.

En fördel — jag tvekar icke att säga, att det verkligen är en fördel — av ett sådant arrangemang vore, att man också skulle komma ifrån vad som är en nödvändig konsekvens av det nu föreslagna sättet, nämligen att blotta förmögenhetsdeklarationen. Såsom här är gjort, kommer den att bliva lika offentlig som inkomstskattesiffrorna för närvarande äro, och jag kan icke se, att detta vore någon fördel. Ett sådant offentliggörande tillfredsställer nyfikenheten mera än det tillfredsställer några legitima intressen. Jag tror, att det för den, som har *mera* än folk i allmänhet föreställer sig,

spelar mindre roll än för den, som har *mindre* än vad folk i allmänhet antar, och särskilt ur den senares synpunkt tror jag, att det kan vara ganska bra, att den sekretess, som för närvarande omgiver den delen av deklarationen, gärna kan få bestå, när det i varje fall icke behöves för att vinna det syfte, som statsrådet i propositionen velat nå.

Förordningsförslag ang. statsverkets kapitalökningsfond m. m. (Forts.)

Jag skulle således vilja framställa det önskemål, att man vid en blivande revision av denna förordning tager hänsyn till att spara det arbete, som skulle följa av att nödgas räkna ut förmögenhetsdelen för varje enskild skattskyldig, och att undvika att blotta förmögenhetens storlek i enskilda fall. Slutligen vill jag hemställa, om det verkligen är nödvändigt att i skatteförordningen föreskriva, att Kungl. Maj:t och riksdagen *gemensamt* bestämma över fondens användning. Är det någon egentlig anledning till att riksdagen icke skall göra det ensam?

Jag har, herr talman, icke något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för oförutsedda utgifter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till vissa statsbanebyggnader i Norrland.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen ävensom propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställningar om anslag till fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo jämte väckta motioner om anslag till vissa statsbyggnader i Norrland.

Punkten 1.

I den till riksdagen den 9 januari 1919 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under år 1920 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning: bil. 1» fogade statsrådsprotokollet över civilärenden för nämnda dag, punkt 47, beträffande nya statsbanebyggnader föreslagit riksdagen att till fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

I sammanhang med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft följande i ämnet väckta motioner, nämligen

dels två likalydande, väckta den ena inom första kammaren, nr 48, av herr *G. Rosén* m. fl. samt den andra inom andra kammaren, nr 208, av herr *J. Olofsson* m. fl., däri hemställts, att riksdagen måtte för år 1920 anvisa:

Anslag till vissa statsbanebyggnader i Norrland. (Forts.)

för fortsättande av arbeten å Inlandsbanan 4,000,000 kronor,

för fortsättande av arbetena å statsbanan Forsmo—Hoting 1,000,000 kronor,

för fortsättande av arbetena å statsbanan Hällnäs—Stensele 750,000 kronor, och

för fortsättande av arbetena å statsbanan Umeå—Holmsund 500,000 kronor;

dels en inom andra kammaren väckt motion, nr 1, av herr *I. Vennerström* m. fl., som hemställt, att riksdagen i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag måtte anvisa dels ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor för år 1920 för fullföljande av arbetena å statsbanan Forsmo—Hoting, dels ett reservationsanslag av 1,100,000 kronor för år 1920 för fullföljande av arbetena å statsbanan Hällnäs—Stensele;

dels en inom första kammaren väckt motion, nr 1, däri herr *F. Kaijser* hemställt, att riksdagen i överensstämmelse med järnvägsstyrelsens anhållan måtte för år 1920 bevilja ett anslag av 1,500,000 kronor för fortsättande av arbetena å statsbanan Forsmo—Hoting;

dels ock slutligen två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 92, av herrar *E. Lagerkvist* och *C. I. Asplund* samt den andra inom andra kammaren, nr 207, av herr *A. Wikström* m. fl., däri hemställts, att riksdagen måtte för påbörjande av tvärbanan Jörn—Gubblijaure för år 1920 bevilja ett anslag av 500,000 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna punkt på angivna grunder hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning samt berörda av herrar Kaijser, Rosén m. fl., Vennerström m. fl. och Olofsson m. fl. väckta motioner ävensom med avslag å de av herrar Lagerkvist och Asplund samt Wikström m. fl. i ämnet väckta motionerna måtte

a) till fortsättning av *statsbanan Sveg—Brunflo* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor,

b) till fortsättning av *statsbanan Forsmo—Hoting* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor,

c) till fortsättning av *statsbanan Hällnäs—Stensele* för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 1,100,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *H. G. W. Wrangel,* som anfört följande:

»Med understrykande av utskottets uttalande, att det statsfinansiella läget gör det till en tvingande nödvändighet att i möjligaste mån begränsa utgifterna för anläggande av nya statsbanor, samt även med hänsyn till de för närvarande höga anläggningskostnaderna, har jag icke ansett det tillrådligt att gå utöver Kungl. Maj:ts förslag och yrkar fördenskull avslag å utskottets hemställan under b) och c).»

Herr W r a n g e l: Herr greve och talman! Under denna punkt har utskottet gjort en hemställan icke allenast om bifall till Kungl. Maj:ts förslag om beviljande av 3 miljoner kronor till fortsätt-

Anslag till vissa statsbanebyggnader i Norrland. (Forts.)

ningen av statsbanan Sveg—Brunflo, utan även på grund av därom väckta motioner om anvisande av 1,500,000 kronor till fortsättning av statsbanan Forsmo—Hoting och 1,100,000 kronor till fortsättning av statsbanan Hällnäs—Stensele.

Till en början vill jag endast betona, att jag tror, att jag lika mycket som någon annan uppskattar betydelsen av ifrågavarande järnvägsanläggningar. Utskottet har emellertid gjort följande uttalande: »Det statsfinansiella läget gör det enligt utskottets uppfattning till en tvingande nödvändighet att i möjligaste mån begränsa utgifterna för anläggandet av nya statsbanor.» — Järnvägsstyrelsen hade föreslagit icke allenast anvisande av de 3 miljonerna för fortsättning av statsbanan Sveg—Brunflo, utan även de båda summor, som äro upptagna under punkterna b) och c). Jag får för min del säga, att man väl näppeligen kan uttala sig kraftigare än statsutskottet gjort för nödvändigheten av en begränsning av utgifterna. *I möjligaste mån* måste dessa begränsas. Det synes mig då, som om detta uttalande skulle innebära, att Kungl. Maj:ts förslag vore omöjligt. För min del finner jag, att statsutskottets skäl är mycket starkt och att det går ut på nödvändigheten, den tvingande nödvändigheten av att här göra besparingar. Då därtill kommer svårigheten att till rimliga priser erhålla erforderlig arbetskraft för banbyggandet, har jag icke kunnat vara med om statsutskottets förslag utan yrkat avslag på punkterna b) och c), nämligen om anslag av 1,500,000 kronor för fortsättning av statsbanan Forsmo—Hoting och av 1,100,000 för fortsättning av statsbanan Hällnäs—Stensele. Det gäller ju här endast ett uppskov, men under nuvarande svåra finansiella tider anser jag för min del ett sådant nödvändigt och ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan under punkterna b) och c).

Herr Rosén: Herr talman! Jag är fullkomligt övertygad om, att i händelse den ärade talaren hade kännedom om förhållandena i de trakter, som beröras av de föreslagna järnvägsbyggnaderna, skulle ett sådant yrkande icke hava framställts. Det har beträffande dessa anslag vidtagits mycket stora begränsningar. Järnvägsstyrelsen hade ursprungligen för avsikt att begära över 8 miljoner kronor för Inlandsbanans fortsättning, men det har icke begärts eller föreslagits ett enda öre annat än i ett par motioner, vilka avstyrkts. Även beträffande övriga järnvägsanläggningar hava stora begränsningar förekommit. Jag tror, att det hade varit lämpligare, om man velat spara, att göra detta på de tidigare beslutade dubbelspåranläggningarna i vissa delar av landet.

Jag har emellertid begärt ordet närmast för att för kammaren redogöra för en mycket märklig järnvägsbyggnad, som riksdagen beslöt för 23 år sedan och som ännu icke är färdig.

På sin tid beslöts nämligen att bygga en järnväg från Vännäs vid stambanan till Umeå med fortsättning till havet. Man skulle bygga en hamn vid Storsandskär, vilken ö är belägen 8 kilometer från Umeå stad. Järnvägen anlades också ned till Storsandskär och blev fullt

Anslag till vissa statsbanebyggnader i Norrland. (Forts.)

trafikabel. Järnvägen ligger där ännu i denna dag. Staten skulle själv bygga hamnen vid Storsandskär, dit sakkunskapen ansåg, att stora fartyg skulle kunna gå fram. Storsandskär ligger nämligen ett stycke upp i Umeälven. Sedan hamnbyggnaden en tid hade pågått upptäckte man emellertid, att man kunde promenera torrskodd utanför hamnen, d. v. s. där de djupgående ångarna skulle gå fram, kunde man promenera torrskodd. På grund av denna upptäckt inställdes hamnbygget, och sedermera har den del, som uppförts, ävensom en bro ut till ön, bortrivits på riksdagens beslut. Järnvägen ligger emellertid kvar. Den har aldrig öppnats för trafik men trafikeras en och annan gång av ett extratåg, som för vagnslaster till och från ett tegelbruk och ett par mindre sågverk, som ligga utmed banan. Anledningen till att man stoppade denna järnvägsbyggnad var nog närmast det, att i Umeå stad fanns en mycket mäktig man, landshövding Crusebjörn, som under inga förhållanden ville gå med på att banan skulle framdragas till den enda naturliga ändpunkten, nämligen Holmsund vid havet. Holmsund ligger omkring 11 kilometer nedanför Storsandskär, banans nuvarande ändpunkt. Först sedan denne landshövding hade gått hädan, vågade järnvägsstyrelsen sig på att börja nya undersökningar för att fortsätta banbyggnaden till Holmsund. Sedan dess har frågan om denna bana ständigt varit på tal. Det har förelegat förslag, att staten skulle bygga icke blott banan till Holmsund, utan även hamnen där nere. Slutligen har man uppställt det villkoret för järnvägens framdragande, att Umeå stad skulle bygga hamnen vid Holmsund. Därtill har staden också förpliktat sig genom att lämna regeringen ett begärt ovillkorligt åtagande. Hamnbyggnaden är avsedd att utföras i tre omgångar, och sannolikt komma kostnaderna att uppgå till mellan 2 och 3 miljoner kronor, eller bra mycket mer än vad hela järnvägsbyggnaden kommer att kosta. Nu säger järnvägsstyrelsen i sitt utlåtande, att Umeå stad icke kan ha någon tanke på att under nu rådande förhållanden utföra denna hamnanläggning. Någon tanke på att *icke* utföra hamnanläggningen har aldrig varit uppe — i egenskap av ordförande i hamndirektionen kan jag göra detta uttalande inför kammaren — men väl har Umeå stad vidtagit en hel del förberedande åtgärder för att bygga denna hamn. Man har på sistone inköpt därför behövligt markområde, som kostat 150,000 kronor. Åtskilliga utredningar hava utförts, och sammanlagda utgiften torde uppgå till 170,000 kronor. Detta belopp måste nu stadens hamndirektion söka förränta, utan att kunna få ett enda öres inkomst, till dess staten behagar bygga den för två år sedan beslutade järnvägen till Holmsund. De flesta av herrarna veta nog, att hamnaffärer i regel icke äro några vinstgivande företag. Det är svårt nog att få dem att gå ihop ändå, utan att man skall få en sådan extra belastning som den vilken Umeå stad nu får, om statsmakterna besluta att icke för närvarande utföra denna banbyggnad. I staden har man givetvis litat på statsmakternas beslut av år 1917 och på grund därav vidtagit sina åtgärder.

Jag har naturligtvis, herr talman, ingen förhoppning att kunna få igenom ett yrkande om bifall till min med fleras motion om an-

Anslag till vissa statsbanebyggnader i Norrland. (Forts.)

slag av 500,000 kronor för fortsättning av denna bana. Riksdagen har nämligen tidigare beviljat 270,000 kronor för påbörjande av banan, men arbetet är ännu icke påbörjat. Jag skall emellertid hemställa om en ändring i utskottets förslag. Jag tillåter mig vädja till kammaren att gå med på en sådan ändring, att det i punkten c) upptagna anslaget av 1,100,000 kronor till fortsättning av statsbanan Hällnäs—Stensele minskas till 700,000 kronor, och att en punkt d) tillfogas av följande lydelse: »d) till fortsättning av stambanan Umeå—Holmsund för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor.»

Skulle detta yrkande bifallas, föranleder det ingen ökad utgift, utan endast en annan fördelning av anslaget än den av statsutskottet föreslagna.

I överensstämmelse med denna hemställan tillåter jag mig föreslå följande ändring i motiveringen på sidan 3 i statsutskottets utlåtande, sista stycket: »— — funnit sig böra tillstyrka dels det anslagsbelopp, som av järnvägsstyrelsen ansetts erforderligt för tvärbanan Forsmo—Hoting, dels ett med 400,000 kronor minskat belopp av vad järnvägsstyrelsen begärt för tvärbanan Hällnäs—Stensele, dels ock 400,000 kronor till statsbanan Umeå—Holmsund. Utskottet har alltså icke» etc.

Jag vädjar till kammaren att gå med på detta ändringsförslag.

Herr vicetalmannen: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall med några korta ord belysa, hur utskottet och den avdelning, som inom utskottet förberedande behandlat dessa ärenden, ha sett på dessa frågor.

De herrar, som tagit del av statsverkspropositionen, erinra sig kanske, att i avseende på utgifterna för kapitalökning de petita, som framställdes av vattenfallsstyrelsen, voro högst betydliga, och att herr statsrådet och chefen för civildepartementet också ansåg sig skyldig att på dem göra väsentliga nedprutningar. Däremot hade statens järnvägar sökt efterkomma den uppmaning de på sin tid hade fått av herr statsrådet och inskränkt sig till att begära endast det nödvändigaste, detta naturligtvis för att icke taga statens lånekraft alltför mycket i anspråk. Nu var det ju naturligtvis ursprungligen åtminstone majoritetens inom fjärde avdelningen mening att med avseende på lånemedlen hålla sig till det minsta tänkbara och i varje fall icke på enskilda punkter gå utöver vad Kungl. Maj:t begärt. Emellertid blev det rätt väsentliga nedprutningar på de anslagskrav, som vattenfallsstyrelsen hade framställt, och det blev således en viss marginal fri i avseende å lånemedlen. Nu förelåg ju från Norrlandsrepresentanter inom riksdagen rätt ivriga framställningar dels om anslag av medel för fortsättande av Inlandsbanan, dels också om anslag av medel för de olika bibanorna, Forsmo—Hoting, Hällnäs—Stensele och även Umeå—Holmsund. Det är ju nu alltid en mycket kinkig sak, när det gäller att tillfredsställa vederbörande i fråga om dessa Norrlandsbanor, ty intressena äro ju icke alltid sammanfallande, utan ofta rent av stridiga mellan representanterna för olika orter i Norr-

Anslag till vissa statsbanebyggnader i Norrland. (Forts.)

land. När man därför tänkte, att man i någon mån kunde gå Norrlandsrepresentanterna tillmötes, ansåg man, att man såsom den säkraste utgångspunkten hade att ställa sig på vad som i föreliggande fall hade begärts av järnvägsstyrelsen. Man finner därvid, att statens järnvägar ha begärt dels ett anslag till banan Forsmo—Hoting, dels ett anslag till banan Hällnäs—Stensele, men intet anslag för banan Umeå—Holmsund. Det blev också till slut avdelningens ståndpunkt, när avdelningen skulle söka i någon mån tillgodose de krav, som blivit framställda, att avdelningen och efter den utskottet ansåg sig böra följa järnvägsstyrelsen i detta fall. Så har detta förslag kommit till, att riksdagen skulle till fortsättning av statsbanan Forsmo—Hoting för år 1920 anvisa 1,500,000 kronor och till fortsättning av statsbanan Hällnäs—Stensele för år 1920 anvisa 1,100,000 kronor.

En ärad representant, som ivrigt företräder Umeå stads intressen, har ju här lämnat en skildring av huru denna järnvägsfråga Umeå—Holmsund tidigare utvecklat sig, och hurudan dess nuvarande situation är. Om man läser statsverkspropositionen finner man, att järnvägsstyrelsen, såsom även han anförde, uttalat, att Umeå stad under nuvarande förhållanden ej heller »torde kunna tänka på att företaga byggnad av sin hamn, som är en förutsättning för banans tillkomst». Nu har det visserligen här upplysts att staden inköpt ett markområde för hamnen, men därmed kan man väl icke säga, att hamnen är byggd, och det är ju otänkbart att begära någon inkomst av ett hamnområde, som ännu, förmodar jag, är så beskaffat, att det icke kan anlöpas av fartyg. Man fann därför icke några skäl föreligga inom utskottet att nu giva ett anslag till byggandet av Umeå—Holmsundsbanan. Jag förmodar nu, att vederbörande hava sin uppmärksamhet riktad på denna sak, och om förhållandena skulle ändra sig, och om det skulle vidtagas åtgärder för utbyggandet av denna hamn, så anser naturligtvis jag i likhet med den ärade talaren, att staten också har en viss skyldighet att se till, att banan är färdig samtidigt med att hamnen är färdig och kan tagas i bruk för sitt ändamål. Om det nu skulle gå snabbare, än man tänker sig, är det ju en möjlighet att till en kommande riksdag på en tilläggsstat för år 1920 eventuellt giva ett anslag för fortsättande av denna bana. Det förefaller mig även därför riktigast att i denna pnkt hålla sig till vad järnvägsstyrelsen föreslagit.

Herr Rosén har nu här framställt ett yrkande om en fördelning av anslaget till banan Hällnäs—Stensele, 1,100,000 kronor, på så sätt att 700,000 kronor skulle anslås till fortsättande av sistnämnda bana och 400,000 kronor för fortsättande av banan Umeå—Holmsund. Det förslaget har verkligen varit uppe även i statsutskottet, men det finns ivriga förespråkare också för banan Hällnäs—Stensele, och dessa motsatte sig detsamma. För att nu en gång komma till ett resultat, som man kunde tänka sig få genomfört i kamrarna, enades man därför till slut inom statsutskottet om att följa den linje, som här blivit föreslagen av utskottets samtliga ledamöter med undantag av herr Wrangel. Man trodde, att detta var den enda framkombara

vägen att här tillfredsställa de olika intressena. Jag har fortfarande denna uppfattning, och jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Anslag till vissa statsbanebyggnader i Norrland. (Forts.)

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Det har tydligtvis varit en stor tillfredsställelse för mig, att statsutskottet genom inbesparingar på andra punkter lyckats göra det möjligt att föreslå anslag till fortsättande av statsbanebyggnaderna i Norrland. Såsom framgår av statsverkspropositionen, har det uteslutande varit de statsfinansiella skälen, som hava nödgat mig att vid statsverkspropositionens framläggande härutinnan avvika från järnvägsstyrelsen, som ju ändock i allmänhet i sina förslag för 1920 iakttagit en mycket stor återhållsamhet. När nu utskottet till följd av förändrade förhållanden i fråga om efterfrågan från industrierna på elektrisk kraft ansett sig kunna ytterligare pruta på anslagen till vattenfallsverken, för att inom ramen av Kungl. Maj:ts förslag få utrymme för anslag till Norrlandsbanorna, förefaller det mig vara alldeles givet, att riksdagen bör begagna det tillfälle, som sålunda yppar sig att utan ökad belastning av statsbudgeten lämna anslag till de norrländska järnvägar, som järnvägsstyrelsen närmast upptog anslag till, särskilt de bägge tvärbanor, som det här är fråga om.

Hade jag haft tillfälle att kunna hos Kungl. Maj:t förorda framställningen om att hos innevarande års riksdag begära anslag till tvärbanorna i Norrland, hade jag förmodligen kommit att ansluta mig till förslaget att därvid tillgodose även banan Umeå—Holmsund. Denna järnväg har ju en gammal historia, som alla känna. Den har synnerligen länge varit avsedd att byggas, och det har varit genom ogynnsamma omständigheter, som dess byggande fördöjts på ett sätt som ingen annan statsbana. Det synes mig därför vara synnerligen önskvärt, om man nu kunde, i enlighet med herr Roséns yrkande, inrymma även ett anslag till Umeå—Holmsundsbanan. Det enda hindret däremot har järnvägsstyrelsen ansett vara, att hamnfrågan i Holmsund ännu icke är klar. Nu är den emellertid så gott som klar, tror jag. Efter den överenskommelse, som är träffad, torde expropriationsförhållandena bliva klara inom den närmaste tiden, och det är väl uteslutande några frågor angående själva hamnområdet, som ännu icke äro klara. Givetvis bör ett sådant järnvägsbygge under alla förhållanden sättas i samband med frågan om hamnanläggningen och således ett rätt förhållande mellan hamnbygget och anslagen till järnvägen komma till stånd. Jag måste därför uttala, att det skulle vara synnerligen önskvärt om man här ville tillgodose även Umeå—Holmsundsbanan, och jag tror icke, att det skulle möta några särskilda svårigheter. Skulle kammaren emellertid gå på statsutskottets förslag, har jag velat förbereda kammaren på, att det nog blir nödvändigt att så snart som möjligt få anslag till fortsättande av Umeå—Holmsundsbanan, och jag tror nog, att man med hänsyn till hela järnvägstrafiken i realiteten gör större nytta med ett anslag till Umeå—Holmsundsbanan än genom att bevilja det högre anslaget till banan Hällnäs—Stensele.

Anslag till vissa statsbanebyggnader i Norrland. (Forts.)

Herr Bergqvist: Herr greve och talman! Det är att beklaga, att tiderna blivit sådana, att det ursprungliga projektet för banbyggnaderna i Norrland icke kunnat följas. Man hade ju hoppats, att det vid denna riksdag skulle kunna beviljas ett anslag till Inlandsbanans fortsättande, men det kan tydligen icke ske på grund av statsfinansiella skäl. Det är givet, att jag såsom norrlänning även är intresserad av att banan från Umeå ned till Holmsund så snart som möjligt färdigbygges. Om det hade varit möjligt att få utskottet att tillstyrka ett särskilt anslag av 500,000 kronor på 1920 års stat till denna bana, skulle det hava varit mig synnerligen kärt att få medverka till ett beslut i denna riktning. Det visade sig emellertid vara omöjligt.

Herr Rosén har nu här framställt ett förslag, att det under punkten c) upptagna anslaget å 1,100,000 kronor till tvärbanan Hällnäs—Stensele skulle delas upp mellan denna bana och banan från Umeå ned till Holmsund. För min del kan jag icke understödja detta förslag. Det förefaller mig från alla synpunkter viktigare, att man nu tager ett steg för att sammanbinda lappmarkerna med övriga kommunikationsleder, än att man bygger denna banstump ned till Holmsunds hamn. Tvärbanan Hällnäs—Stensele blir ju över 16 mil lång, och man förstår då, att ett anslag på 1,100,000 kronor är mycket litet. Skulle man sedan sönderdela detta anslag och lägga 400,000 kronor därav till en annan bana, så blir det återstående anslaget till tvärbanan endast en gest, och kan icke anses vara något tillfredsställande beslut. Jag tager för givet, att även om något anslag till Holmsundsbanan nu icke kommer att beviljas, man likväl skall kunna lämna anslag till järnvägsbygget på sådan tid, att banan blir färdig, när hamnen är färdig och kan tagas i bruk, och i varje fall kommer denna bana säkerligen att bliva färdig långt före tvärbanan Hällnäs—Stensele.

Jag vill därför med hänsyn till ortsbefolkningens känslor och av rent folkpsykologiska skäl hemställa, att kammaren måtte besluta i överensstämmelse med vad statsutskottet här har föreslagit. Jag yrkar sålunda bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag begärde ordet, herr talman, för att upplysa kammaren därom, att enigheten inom statsutskottet icke varit så enhällig och stark, som man kunde tro av utskottets utlåtande, då mot detta icke föreligger annan reservation än den av herr Wrangel avgivna, vilken ju riktar sig mot att anslag nu skulle beviljas till banorna Forsmo—Hoting och Hällnäs—Stensele. Emellertid har redan av herr vice talmannen upplysts därom, att inom statsutskottet ett yrkande, som i alla avseenden sammanfaller med det av herr Rosén nu framställda, var uppe och tillvann sig synnerligen stora sympatier inom utskottet. Detta yrkande vann anslutning av bl. a. statsutskottets ordförande, och om jag icke missuppfattade ställningen anslöt sig även ordföranden för den avdelning, som behandlat detta ärende, vid diskussionen till detsamma. Emellertid ville man icke splittra sig för mycket, och anhängarna av detta för-

Anslag till vissa statsbanebyggnader i Norrland. (Forts.)

slag fullföljde därför icke sitt yrkande reservationsvis. Men när nu yrkandet kommit upp, ber jag att få säga, att jag har den bestämda övertygelsen av den behandling av ärendet, som förekommit i utskottet, att det ur olika synpunkter skulle vara klokare att gå på det av herr Rosén väckta förslaget än på ett bifall till utskottets förslag. I kapitalutlägg blir beloppet precis detsamma i båda fallen. Det ena förslaget kräver icke större belopp av statsanslag än det andra, men det av herr Rosén framställda möjliggör ett snabbare färdigställande av den kortare banbiten Umeå—Holmsund, vilken samtidigt är under byggnad. Och jag tror, att det rent ekonomiskt sett ur statens egen synpunkt vore lämpligt, att man fortast möjligt färdigställde denna banbit. Därigenom komme hela denna del av landet i en närmare förbindelse med havet, och till och med för det fortsatta byggandet av linjen Hällnäs—Stensele tror jag, att det skulle vara till fördel, att nämnda förbindelse förkortades på det sätt, som skulle ske, om man vid Umeå genom färdigställande av Umeå—Holmsundsbanan finge tillgång till en sådan hamn som den vid Holmsund planerade. Jag tror sålunda, att det för befraktandet av statsbanorna där i närheten skulle vara ekonomiskt fördelaktigare, att man påskyndade byggandet av banan Umeå—Holmsund och finge den delen först färdigställd.

Vid sådant förhållande, och då som sagt ett bifall till detta förslag icke förutsätter större kapitalutlägg under år 1920 än vad utskottet hemställt om, ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till det av herr Rosén väckta förslaget.

Herr Rosén: Herr vice talmannen nämnde, att hamnen vid Holmsund ännu icke är färdig. Ja, vi våga sannerligen icke påbörja hamnbyggnadsarbetet, förrän järnvägsbygget påbörjats. Jag kan nämna, att Umeå stads förlust på redan vidtagna åtgärder är 13,000 kronor årligen. Men hur mycket större skulle förlusten icke bli, om vi dessutom skulle påbörja själva hamnbyggnadsarbetet — den första utbyggnadskostnaden skulle gå till ungefär en miljon kronor — därest banbyggnaden icke blir färdig, till dess hamnbyggnaden är klar! Jag vågar försäkra herr vice talmannen, att Umeå stad nog skall sörja för, att hamnen är klar, när järnvägen är färdig.

Jag förvånar mig verkligen över herr Bergqvists yttrande nyss. Jag har i min hand en motion, vari hemställes om ett anslag av 750,000 kronor till banan Hällnäs—Stensele och 500,000 kronor till statsbanan Umeå—Holmsund. Under denna motion läser jag namnet O. Bergqvist. Nu betecknar herr Bergqvist detta förslag som en gest, fastän det i allt väsentligt överensstämmer med det yrkande jag nyss framställt.

Herr Bergqvist: Jag vill fästa herr Roséns uppmärksamhet på att denna motion väcktes under helt andra förutsättningar. Då tänkte vi oss även ett anslag av fyra miljoner kronor till fortsättande av Inlandsbanan genom lappmarkerna.

Anslag till vissa statsbanebyggnader i Norrland. (Forts.)

Herr Rogberg: Såvitt jag kan finna, har herr Carl Gustaf Ekman framhållit de statsekonomiska synpunkter, som borde vara bestämmande för kammaren, då det gäller att fatta beslut i denna fråga. Jag skall endast anhålla att få rikta ett ord mot herr Bergqvists anförande till den del han yttrade, att folkpsykologiska synpunkter borde mana kammaren att giva företräde med ett större belopp åt linjen Hällnäs—Stensele. Det finns verkligen även folkpsykologiska synpunkter med avseende å de södra delarna av Västerbottens län, som kunna göra ett snabbare avslutande av anläggningen Umeå—Holmsund önskligt. Även i de södra delarna av detta läns kustland har man nog länge strävat för och längtat efter att erhålla förbindelsen Umeå—Holmsund iordningställd.

Jag anhåller att få ansluta mig till det av herr Rosén framställda yrkandet.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i fråga om föreliggande utlåtande framkommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Wrangel,* att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan i mom. a) men avslå vad utskottet hemställt i mom. b) och c); samt 3:o), av herr *Rosén,*

ej mindre att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att dels det i mom. c) omförmälda anslagets belopp bestämdes till 700,000 kronor, dels ock ett nytt mom. tillfogades av följande lydelse:

d) till fortsättning av statsbanan Umeå—Holmsund för år 1920 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor;

än även, i avseende å motiveringen, att utskottets yttrande skulle godkännas med den ändring, att i det tryckta utlåtandet å sid. 3 raden 13 nedifrån näst efter orden »funnit sig böra tillstyrka» fortsattes sålunda: »dels det anslagsbelopp, som av järnvägsstyrelsen ansetts erforderligt för tvärbanan Forsmo—Hoting, dels ett med 400,000 kronor minskat belopp av vad järnvägsstyrelsen begärt för tvärbanan Hällnäs—Stensele, dels ock 400,000 kronor till banan Umeå—Holmsund. Utskottet har alltså icke» etc.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till herr Roséns yrkande, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i utlåtande nr 198 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den av herr Rosén föreslagna ändring beträffande såväl själva hemställan som motiveringen.

Anslag till vissa statsbanebyggnader i Norrland. (Forts.)

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 47;
Nej — 53.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införselmonopol å socker.

Ang. införselmonopol å socker.

I detta betänkande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 405, medgiva, att, därest Kungl. Maj:t funne omständigheterna så påkalla, Kungl. Maj:t skulle äga föreskriva, att för tid, som Kungl. Maj:t bestämde, dock ej längre än till och med den 31 oktober 1920, införsel till riket av socker icke finge äga rum av annan än staten eller den eller dem, åt vilken eller vilka Kungl. Maj:t överläte sådan rätt, ägande Kungl. Maj:t i varje fall stadga de villkor för sådan överlåtelse, som kunde finnas erforderliga.

Herr Lindgren: Herr greve och talman, mina herrar! I slutet av motiveringen till den föreliggande kungl. propositionen har departementschefen anfört:

Huruvida den monopoliserade importen skulle bedrivas för statens egen räkning eller av staten under betryggande villkor och noggrann kontroll överlåtas åt någon därtill lämpad organisation eller blott i fråga om viss kvantitet till viss importör medelst speciell importlicens, syntes icke för närvarande behöva avgöras, utan borde Kungl. Maj:t tillerkännas befogenhet att härutinnan förfara efter vad som kunde finnas lämpligast vid den tid, då fråga om monopolets begagnande bleve aktuell.

Rörande denna sak yttrar utskottet i slutet av sin motivering: »Förslaget avser, att åt Kungl. Maj:ts avgörande skall överlåtas, huruvida importen, därest den, med stöd av det ifrågasatta bemyndigandet monopoliseras, bör bedrivas för statens räkning eller av staten överlåtas åt enskilda. Även utskottet anser, att frågan härom bör ankomma på Kungl. Maj:ts prövning av förhållanden vid den tid, då monopolet må komma i tillämpning. Därest för staten nöjaktiga och fullt betryggande villkor kunna betingas, synes intet vara att erinra mot att monopolets utövning upplåtes åt den enskilda företagsamheten.»

Detta utskottets uttalande synes mig alltför tamt och lamt, ty

Ang. införsel-monopol å socker. (Forts.)

vi veta ju alla av erfarenhet, hur det skulle komma att gå, om Kungl. Maj:t skulle överlämna monopolets utövande åt någon statens kommission.

Jag skall tillåta mig anföra ett enda exempel:

När jag under debatten om förfogandelagens förlängning den 15 sistlidna april, i anledning av herr statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet uppgift i andra kammaren den 21 sistlidna februari, att folkhushållningskommissionen *icke köpt* något danskt socker, *men väl för andras räkning förmedlat köp av danskt pudersocker till ett pris av kr. 1: 20 per kilogram,* påvisade, att kommissionen dock sålt och fortfarande sålde danskt pudersocker till kr. 1: 90 per kilogram, så lämnade herr statsrådet det överraskande meddelandet, att folkhushållningskommissionen *tidigare köpt danskt pudersocker för egen räkning till ett pris av kronor 2: 20 per kilogram och att det var detta socker, som av kommissionen såldes till kronor 1: 90 per kilogram.* Om tull, skatt och frakt beräknas till endast 35 öre per kilogram, skulle staten alltså göra en direkt förlust på detta socker av *icke mindre än 65 öre per kilogram.* Herr statsrådet betonade också uttryckligen, *att kommissionen förlorade på detta socker.* Och ändå har detta socker icke fått säljas till den stora allmänheten för konsumtion i vanlig mening, utan till karamellfabriker, konditorier, restauranger och kaféer m. fl. dylika affärer, vilka ingalunda gjort eller göra anspråk på, att staten skall förlora på det socker de behöva köpa. Ett i sanning underligt sätt att driva affärer! Och icke minst underligt är, om man ser saken ur sund affärssynpunkt, att kommissionen *för andras räkning förmedlar köp av socker till kronor 1: 20 per kilogram,* men *för egen räkning köper socker av samma kvalitet till kronor 2: 20 per kilogram!*

Jag tror alltså, att det även ur statsfinansiell synpunkt icke vore lämpligt att till någon statskommission överlåta det ifrågasatta statsmonopolets utövande.

På grund av vad som i övrigt förekommit i fråga om sockerimport under kristiden och som tidigare påtalats i denna kammare, hade det även varit önskligt, att utskottet uttalat sig emot att sockermonopolets utövande överlämnas till s. k. krigskonjunkturfirmor och outsiders, som icke under normala förhållanden drivit sockeraffärer. För min del anser jag, att sockerimporten *under för staten fullt betryggande villkor och kontroll bör överlämnas åt de äldre firmor, som under en lång följd av år drivit partiaffärer i denna artikel.*

Jag vill, herr greve och talman, icke framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men har ansett mig böra framställa dessa erinringar i anledning av utskottets motivering.

Herr Boman: Herr greve och talman, mina herrar! Då Kungl. Maj:ts proposition om sockermonopolet behandlades, uttalades inom utskottet önskvärdheten av att om möjligt landets behov av socker skulle tryggas, så att de avsevärda värden i bär och frukt som genom socker, använt som konserveringsmedel hade, skulle kunna tillgodogöras. Detta var för utskottet huvudfrågan. Att sedan

Ang. införselmonopol å socker. (Forts.)

i ett utskottsbetänkande skriva och giva bestämda direktiv, såsom den siste talaren ifrågasatt, ansåg utskottet icke lämpligt. Men det uttalades nog inom utskottet ganska bestämda förhoppningar om, att något överlämnande av denna importrätt till någon statskommission icke skulle ifrågakomma; och det upplystes, att man hade grundad anledning antaga, att så heller icke inom regeringen ifrågasatts. Men om en ekonomisk uppgörelse skall ske, och om regeringen skall avsluta denna, är det av vikt, att den har handlingsfrihet, och därför har utskottets utlåtande fått den vaga form, det erhållit. Men jag tror, att kammaren med förtroende även efter detta uttalande kan överlämna beslutanderätten åt Kungl. Maj:t. I utskottets utlåtande står, att det skall kunna betingas för staten nöjaktiga och fullt betryggande villkor, och detta borde motsvara vad den föregående talaren önskade.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig lönereglering under år 1919 för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, i vad den angår pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 76, angående tillfällig löneförbättring under år 1919 för vissa befattningshavare hos riksdagens verk och myndigheter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag för utgivande av register till riksdagstrycket m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial nr 77, angående anslag för utgivande av register till riksdagstrycket m. m.

Med överlämnande bland annat av en utav riksdagens kanslideputerade den 21 sistlidna februari till kamrarnas herrar talmän avlåten skrivelse hade herrar talmän i skrivelse till bankoutskottet den 2 nästlidna april hemställt, bland annat, att den med 8:o) betecknade punkten i gällande bestämmelser angående avlöningen för de vid lagtima riksdag hos kamrarna, de ständiga och tillfälliga utskotten samt i riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktbetjänte skulle erhålla följande ändrade lydelse:

»Från och med år 1919 skola genom kanslideputerades försorg och på sätt de äga närmare bestämma upprättas vederbörliga register för varje lagtima riksdag mot ett för registrens upprättande och korrekturläsning avsett redaktörsarvode av 5,000 kronor, varjämte skall utgå ett arvode till en kontrollant av samma arbete med 1,000

Anslag för utgivnade av register till riksdagstrycket m. m. (Forts.)

kronor, allt för riksdag som varar minst 4 månader. För riksdag, som pågår kortare tid, må ifrågavarande arvoden kunna av kanslideputerade minskas till skäliga belopp.»

Utskottet hade i föreliggande memorial på andragna skäl hemställt, att riksdagen, i anledning av kamrarnas herrar talmäns förevarande framställning, måtte besluta, att punkten 8:o) i gällande bestämmelser angående avlöningen för de vid lagtima riksdag hos kamrarna, de ständiga och tillfälliga utskotten samt i riksdagens kansli anställda tjänstemän och vaktbetjänte skulle erhålla följande ändrade lydelse:

»Från och med år 1919 skola genom kanslideputerades försorg och på sätt de äga närmare bestämma upprättas vederbörliga register för varje lagtima riksdag mot ett för registrens upprättande och korrekturläsning avsett redaktörsarvode av 5,000 kronor, beräknat för riksdag, som varar minst 4 månader. För riksdag, som pågår kortare tid, må ifrågavarande arvode kunna av kanslideputerade minskas till skäligt belopp.»

Reservation hade avgivits av herrar *Neiglick*, *Bogren* och *Sommelius*, vilka yrkat, att ifrågavarande anslag måtte bestämmas till 6,000 kronor.

Herr Neiglick: Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som fogats vid utskottets utlåtande. Beträffande huvudfrågan om ordnande av register över riksdagsarbetet föreligger ingen meningsskiljaktighet inom utskottet och icke heller mellan kanslideputerade och utskottet. Det är i fråga om anvisande av nödiga medel för arbetets utförande som meningarna gått något isär. Talmännen hemställa, efter framställning av kanslideputerade, såsom herrarna funnit, om anvisande av 5,000 kronor för uppläggande av register och 1,000 kronor åt en kontrollant. Nu har utskottets majoritet funnit, att någon kontrollant icke skulle behöva anställas och har därför nedprutat det begärda anslaget med 1,000 kronor till 5,000 kronor. Å andra sidan förmena vi reservanter, att det är av så stor betydelse att detta register utkommer så snart som möjligt och så tillförlitligt och fullständigt som möjligt, att man icke bör riskera några brister i dessa avseenden för att vinna en besparing av 1,000 kronor. Jag tror icke heller, att man kan säga, att beloppet 6,000 kronor är för högt tilltaget, särskilt om man tänker på arbetets art och omfattning. Jag har också anledning tro, att registerredaktören blir tvungen att upplägga ett kortregister för arbetets utförande, liksom jag också vill påpeka, att han är skyldig att själv vidkännas kostnaderna för korrekturläsning m. m. Men även om det vore så, att man icke skulle behöva anställa någon kontrollant — ordet taget i sträng formell bemärkelse — lärer det i alla fall icke kunna undvikas, att redaktören vid sin sida har en fullt sakkunnig medarbetare, som jämte honom kontrollerar själva detaljerna i arbetet. Det blir sålunda blott en strid om ord, huruvida man vill bevilja särskilda medel till en kontrollant. Jag tror, att det skulle vara

oklokt att icke nu bevilja de medel, som kanslideputerade anse erforderliga för anordnande av detta register, så mycket mera som dessa medel nog komma att behövas.

Anslag för utgivnade av register till riksdagstrycket m. m. (Forts.)

Herr talman! Jag hemställer, att kammaren, med godkännande av reservationen, ville bifalla talmännens framställning.

Herr Hedenstierna: Herr talman! Ja, det är ju här ingen stor sak att tvista om; men utskottet har icke blivit övertygat om nödvändigheten av att anställa en kontrollant för arbetets utförande. Man har ansett, att, om man finge en fullt sakkunnig person att uppgöra registret, denne kunde göra detta utan att en avlönad person stod vid hans sida och tillsåg, att han gjorde det ordentligt, och på den grund nedsatte utskottet det begärda beloppet med 1,000 kronor. Jag erkänner, att om jag ansett, att det i någon mån inverkat på tillförlitligheten av arbetet eller på annat sätt nedsatt dess värde, skulle jag icke varit med om att indraga detta belopp. Men jag har icke blivit övertygad om, att indragningen skulle hava sådan påföljd; och då jag ännu icke blivit övertygad om behövligheten av detta anslag, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma med den förste ärade talaren i vad han anförde, men med anledning av den del jag haft i den framställning, som gjorts i ärendet, ber jag likväl att få säga några ord.

Jag delar den förste ärade talarens uppfattning, att utskottets förslag icke giver den rätta belysningen åt den viktiga fråga, det här gäller. Som herrarna hava sig bekant, har frågan om registret till riksdagsförhandlingarna råkat alldeles i lägervall, kan jag säga; ännu i denna stund föreligger icke registret till 1918 års urtima riksdag, ej ens till samma års lagtima riksdag färdigt. Dessa förhållanden äro alldeles urbota, och någon ändring måste vidtagas. Denna omständighet låg till grund för den framställning, som kanslideputerade gjort i ärendet. Det förslag som framlagts har, som den ärade talaren nämnde, vid ärendets behandling inom bankoutskottet varit föremål för olika meningar, men, sade han, dessa gällde bara en detalj, nämligen frågan om kontrollanten. Emellertid, denna kontrollantbefattning ingår som en rätt så väsentlig del av det förslag, kanslideputerade avgivit. Det nya, som skulle införas, vore, att man finge två register: ett översiktsregister, utarbetat under löpande riksdag så tidigt, att det skulle ligga färdigt cirka två veckor efter det att det sista trycket lämnat tryckeriet och ett huvudregister, det stora sakregistret, som skulle ligga färdig omkring två och en halv månad därefter, och sålunda tre månader efter den tidpunkt, jag nämnde. Skulle det målet nås, vågar jag påstå, att mycket vore vunnet. Men å andra sidan är det dock i viss mån ett experiment

Anslag för utgivande av register till riksdagstrycket m. m. (Forts.)

och man vet icke riktigt, hur det skall slå ut, ehuru man anser sig hava goda skäl för antagandet, att det förslag som framburits är välgrundat och att försöket skall lyckas. Men det är dock, jag upprepar det än en gång, oprövat såsom sådant. Det gäller nu att i sak få det bästa möjliga; och för att nå det ansågo vi oss nödsakade att föreslå jämväl en kontrollant. Det är rätt vad talaren sade, att här torde i någon mån föreligga ett missförstånd av ordet kontrollant. Det är riktigt, som han sade, att meningen vore, att arbetet skulle ske efter ett s. k. kortsystem och att ärendena skulle registreras under löpande riksdag för att sedermera sammanföras så fort som möjligt. Men det är icke allenast viktigt, *att* detta arbete sker och det är icke så mycket meningen, att kontrollanten skall se efter detta, det är nämligen lika viktigt *hur* det sker, och här skulle kontrollanten biträda. Ty det var icke allenast detta översiktsregister det gällde, utan kanslideputerade hade gått längre och föreslagit, att vissa förbättringar skulle ske även i det s. k. sakregistret. Detta angives på sid. 8 i memorialet och lyder: »Sålunda böra nya uppslagsord införas, de ämnen av vitt skilt innehåll, vilka för närvarande äro sammanförda under ett enda huvudord, fördelas under mindre omfattande ord, samt slutligen, där så lämpligen kan ske, anvisningar lämnas icke endast till viss proposition eller riksdagsskrivelse utan jämväl till den sida därstädes, där ämnet behandlas. Även i övrigt bör man sträva efter att göra sakregistret så lätt användbart som möjligt.» Sålunda även i själva sakregistret är det rätt så stora ändringar som föreslås. Då ansågo vi, att det kanske icke skulle gå för sig att i synnerhet i början lämna detta åt en enda person, utan vi sökte skaffa hjälp av den bästa sakkunskapen på området, en sakkunskap, åt vilken visserligen i och för sig icke detta uppdrag kunde lämnas, men vilken skulle stå som konsulterande råd eller överordnad myndighet. Detta vore just kontrollantens uppgift. Genom att nu taga bort detta skulle man riskera, att syftet i sin helhet, om icke helt förloras dock skulle kunna dragas på sidan. Om man nu verkligen kan nå det eftersträvade målet och göra det för en så pass liten summa som 1,000 kronor om året, ha vi icke ansett oss kunna underlåta att förorda detta. Detta är skälet för denna vår framställning.

Till sist vill jag påpeka att i ett anslag av ifrågavarande art — det helt och hållet ligger i riksdagens hand — fastställes staten för riksdagens tjänstemän endast tills vidare och kan när helst riksdagen finner lämpligt ändras. Skulle utvecklingen gå därhän, att denna kontrollantbefattning icke längre befinnes vara erforderlig — och jag förmodar, att bankoutskottet i framtiden har sin uppmärksamhet fästad på denna sak — så, även om riksdagen nu avslår detta belopp, och det sedermera skulle befinnas vara obehövligt, det icke torde vara att befara, att icke bankoutskottet skall göra framställning om dess indragande.

På denna grund, herr greve och talman, får jag biträda det av herr Neiglick framställda yrkandet, att förslaget i dess ursprungliga skick måtte vinna kammarens bifall.

Anslag för utgivnade av register till riksdagstrycket m. m. (Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande memorialet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med godkännande av den vid memorialet fogade reservationen bifalla vad kamrarnas talmän i ärendet hemställt; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillägg till gällande grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner; och

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar.

Vad utskottet i dessa utlåtande hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att av de på dagens föredragningslista förekommande ärendena statsutskottets utlåtanden nr 200, 201 och 202 sättas främst på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölls.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats- och jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 278, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för utvidgning och förbättring av Grytans artilleriskjutfält.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 270, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 44, i anledning av väckt motion om ändringar i § 52 regeringsformen och § 33 riksdagsordningen; och

nr 45, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 21 riksdagsordningen;

andra sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion med förslag till ändringar i lagen om allmän pensionsförsäkring; och

nr 2, i anledning av väckt motion om ändring i 6 och 33 §§ lagen om allmän pensionsförsäkring;

tredje sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående befrielse för värnpliktiga av 1918 års klass från fullgörande av viss värnpliktstjänstgöring i fredstid m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för vissa värnpligtiga av 1919 års klass m. m., ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om överföring till hären av vissa marinen tilldelade värnpliktiga av 1919 års klass; och

nr 5, i anledning av väckt motion angående avskaffande av den allmänna värnplikten;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 60, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 259, i vad den innefattar förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 62, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 15 § 4 mom. i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; samt

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilda avdrag vid 1920 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt;

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 79, angående vissa ändringar i avlöningsstaten för riksbanken;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsunderlag för länsveterinärer; och

nr 81, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående statsbidraget till riksgäldskontorets änke- och pupillkassa m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fri rättegång m. m., såvitt propositionen innefattar förslag till lag om ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken, dels en i ämnet väckt motion; samt

nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 2, 9 och 37 §§ i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete ävensom i ämnet väckta

motioner, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § i nyssnämnda lag;

jordbruksutskottets memorial nr 107, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslag till lantmäteriväsendet m. m.;

andra särskilda utskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstiden å svenska fartyg ävensom i ämnet väckta motioner; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 25, i anledning av andra kammarens beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av dels väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i lantarbetarfrågan, dels ock väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående fastställande av maximalarbetstid för arbetare inom jordbruksyrket.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,32 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.